

1. Ο ΣΕΦΕΡΗΣ ΕΠΙ ΤΙΤΛΩ ΠΡΕΣΒΕΩΣ

Μέσο: ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΚΥΡ_ΤΕΧΝΕΣ

Ημ. Έκδοσης: . . .04/02/2024 Ημ. Αποδελτίωσης: . . .04/02/2024

Σελίδα: 1

Μερικά από τα εκθέματα. Σπάνιες εκδόσεις μεταφρασμένων ποιημάτων του Σεφέρη σε διάφορες γλώσσες (αριστερά), ένας πίνακας της Λήδας Κοντογιαννοπούλου, που απεικονίζει το γραφείο του Σεφέρη στην οδό Αγρας στην Αθήνα (στη μέση), και τμήμα του γραφείου του Σεφέρη στο Λονδίνο, όπου διακρίνεται το τζακι (δεξιά). Δύο πορτρέτα του Σεφέρη προσέφερε ακόμη ο Θανάσης Μακρής.

Ο Σεφέρης «επί τίτλω Πρέσβεως»

Όλο το χρονικό της μετατροπής του γραφείου του νομπελίστα ποιητή στο Λονδίνο σε εκθεσιακό χώρο

1. Ο ΣΕΦΕΡΗΣ ΕΠΙ ΤΙΤΛΩ ΠΡΕΣΒΕΩΣ

Μέσο: ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΚΥΡ_ΤΕΧΝΕΣ

Ημ. Έκδοσης: . . .04/02/2024 Ημ. Αποδελτίωσης: . . .04/02/2024

Σελίδα: 1

Του **ΗΛΙΑ ΜΑΓΚΛΙΝΗ**

«Τρίτη, 29 Ιουλίου 1958: Είμαι απελπισμένος με τον κόσμο της δουλειάς μου – αυτό το αίσθημα που είχα στον πόλεμο του '40, στην Αθήνα με τα μετόπισθεν. Πώς μπορούν τέτοιοι άνθρωποι να προκόψουν οποιοδήποτε ζήτημα. Ας είναι – καρός ν' αρχίσω να κάνω την προσευχή μου – τώρα». Σκέψεις του Γιώργου Σεφέρη στις «Μέρες Ζ' - 1 Οκτώβριου 1956 - 27 Δεκεμβρίου 1960 (Ικαρος, 1990). Όπως γράφει η Θεανώ Μικαλιδίου, επιμελήτρια της έκδοσης, «το καλοκαίρι του 1956 ο Σεφέρης ανέλαβε τη Β' Πολιτική Διεύθυνση του υπουργείου Εξωτερικών, αρμόδια για το Κυπριακό και τις ευρωπαϊκές υποθέσεις. Ένα χρόνο αργότερα τοποθετήθηκε πρέσβευτής "επί τίτλω Πρέσβεως" στο Λονδίνο, όπου και παρέμεινε έως το 1962».

Η δυσφορία του Σεφέρη οφείλεται κυρίως στην τριβή του με το Κυπριακό. «Μετά τις Συμφωνίες της Ζυρίχης (Φεβρουάριος 1959), το υπηρετικό ταυτίζεται οριστικά με τη σπατάλη και τη φθορά», σχολιάζει η Θ. Μικαλιδίου. Ο Σεφέρης περνάει ώρες στο γραφείο του, στην πρεσβεία του Λονδίνου. Δεν γράφει πολύ. Συναντάει όμως τον Τ. Σ. Έλιοτ, τον Χένρι Μουρ, τον Ε. Μ. Φόρστερ: «Με συγκίνησε αυτός ο ζωντανός γέρος: χαιρομαι που είναι εκεί. Του χάρισα ένα τετράδρακμο του Δημήτρη Σωτήρος: μια μνήμη του φίλου του, του Καβάφου».

Ο Σεφέρης λίγο πριν τιμηθεί με το Νομπέλ (1963): λίγο πριν πέσει σε δυσμένεια από τους Καραμανλή - Αβερύφ επειδή διαφώνησε για τη Συμφωνία της Ζυρίχης. Τεράστιο κεφάλαιο στην Ιστορία και στα γραμμάτια της χώρας, το οποίο τράβηξε την προσοχή της Προέδρου της Δημοκρατίας Κατερίνας Σακελλαροπούλου όταν, επί αφορμή της επίσκεψής της στο Λονδίνο για την κηδεία της βασίλισσας Ελισάβετ, είδε από κοντά τον προσωπικό χώρο του Σεφέρη στην πρεσβεία.

Η αρχική ιδέα

Μου το διηγείται η ίδια η Πρόεδρος, στο γραφείο της στο Προεδρικό Μέγαρο, με τον γάτο της, τον κοινωφιλικότατο Οδυσσέα, να κουλουριάζεται στον καναπέ δίπλα μου. «Ο τότε πρέσβης κ. Ραπτάκης με πήγε στο γραφείο του Σεφέρη. Δεν είχε αλλάξει τίποτα από τότε, όμως ο χώρος ήταν ψυχρός, άδειος. Τότε μου ήρθε η ιδέα. Μια ιδέα που η αλήθεια είναι ότι μου ήρθε κάπως έτοιμη: στην αρχή της σκέψης μου με προσέγγισε ο Νικόλας Παΐσιος, γιατρός και

Μια ιδέα της Προέδρου της Δημοκρατίας Κατερίνας Σακελλαροπούλου που υλοποιήθηκε κυρίως με τις δωρεές της Άννας Λόντου και της Δάφνης Κρίνου.

«Συγκινήθηκα στο σπίτι ήταν λες και ο Σεφέρης είναι κάπου εκεί μέσα. Έκανα λοιπόν αυτή τη σκέψη: γιατί να μην επιλέξουμε αντικείμενα από την Αγρας και να τα μεταφέρουμε στο Λονδίνο, στο γραφείο του Σεφέρη;».

μανιώδης συλλέκτης, να κάνω μια παρουσίαση σε έκθεση της Λίδας Κοντογιαννοπούλου στο Μουσείο Χατζηκυριάκου - Γκίκα στην Κριεζώτου. Τα έργα της αφορούσαν εσωτερικά σπιτιών καλλιτεχνών, του Τέτο, της Μελά, μα και του Σεφέρη στην οδό Αγρας.»

Η έκθεση «Το σπίτι της μνήμης» της Λίδας Κοντογιαννοπούλου είχε κάνει εγκαίνια στις 20 Σεπτεμβρίου 2021. Εκεί η ζωγράφος εξέθεσε, μεταξύ άλλων, έργα που είχε φιλοτεχνήσει εντός του σπιτιού της οδού Αγρας. Το σπίτι αυτό είναι ακόμη μια ιστορία που συνδέεται με τα χρόνια του Σεφέρη στη «Λόντρα»: «Το οικόπεδο της οδού Αγρας 20 αγοράστηκε τον Ιανουάριο του 1956, τα θεμέλια του σπιτιού μπήκαν στις 13 Απριλίου 1957 και οι οικοδομικές εργασίες περατώθηκαν το 1959» (Θ. Μικαλιδίου).

Η κ. Σακελλαροπούλου εγκαινίασε την έκθεση στην Κριεζώτου. Πριν από τα εγκαίνια είχε όμως επισκεφθεί το σπίτι της οδού Αγρας. «Εκεί γνώρισα την Άννα Λόντου,

Η Πρόεδρος της Δημοκρατίας Κατερίνα Σακελλαροπούλου με τον πρέσβη Ιωάννη Τσοούση στο γραφείο του Γιώργου Σεφέρη στην τότε πρεσβεία – και πλέον πρεσβευτική κατοικία – της Ελλάδας στο Λονδίνο.

κόρη της Μαρώς και προγόνι του Σεφέρη, η οποία πέθανε πρόσφατα. Γοευτική και καλλιερπημένη γυναίκα. Συγκινήθηκα στο σπίτι ήταν λες και ο Σεφέρης είναι κάπου εκεί μέσα. Είδα εκεί και τα έργα της Λίδας Κοντογιαννοπούλου που μου άρεσαν πολύ. Έκανα λοιπόν αυτή τη σκέψη: γιατί να μην επιλέξουμε αντικείμενα από την Αγρας και να τα μεταφέρουμε στο Λονδίνο, στο γραφείο του Σεφέρη; Η Άννα Λόντου δέχθηκε αμέσως και προσέφερε πολύτιμο υλικό, ο κ. Ραπτάκης δέχθηκε την πρόταση με ενθουσιασμό, ο Ν. Παΐσιος προσέφερε αντικείμενα από τη δική του συλλογή, η Λ. Κοντογιαννοπούλου δύο λάδια και μεταξοτυπίες με έρ-

γα της, στάλθηκαν επίσης πολλά βιβλία (προσχές στελέμα ακόμη ένα πακέτο), πάντοτε μέσω διπλωματικού ταχυδρομείου».

«Ο χώρος ζωντάνεψε»

Το εγχείρημα ξεκίνησε σε μια φάση μεταβατική για την ελληνική πρεσβεία: τον κ. Ιωάννη Ραπτάκη διαδέχθηκε ο κ. Ιωάννης Τσαούσης, «ο οποίος επίσης έδειξε μεγάλο ενθουσιασμό. Όταν ξαναπήγα στο Λονδίνο», συνεχίζει η κ. Σακελλαροπούλου, «για την ενθρόνιση του Καρόλου, κάποια πράγματα είχαν ήδη τοποθετηθεί και σιγά σιγά ο χώρος γινόταν εκθεσιακός. Δεν το λέμε "μουσείο" διότι ένα μουσείο είναι πάντοτε ανοικτό, ενώ

μια πρεσβεία δεν μπορεί. Όμως ο χώρος ζωντάνεψε».

«Η πρωτοβουλία της Προέδρου της Δημοκρατίας συνεχίζεται» μέχρι και σήμερα λειτουργεί ως γέφυρα πολιτισμού. Μόλις χθες έφθασαν άλλα 25 βιβλία: κάποια από αυτά είναι πρώτες εκδόσεις», μου λέει τηλεφωνικά ο πρέσβης κ. Τσαούσης. «Σήμερα ο χώρος αυτός είναι η πρεσβεία, αλλά δεν έχει αλλάξει καθόλου. Από τη στιγμή που η κυρία Πρόεδρος απέστειλε τα πρώτα εκθέματα, ο χώρος άρχισε να αναδιαμορφώνεται. Έκουμε ακόμη επιστολές από το Ιστορικό Αρχείο του υπουργείου Εξωτερικών, φωτογραφικό υλικό του ΜΙΕΤ, τα έργα της Λίδας Κοντογιαννοπούλου. Εστιάζουμε στις τρεις πινακές του Σεφέρη: τον ποιητή, τον άνθρωπο, τον διπλωμάτη».

Και η επισκεψιμότητα: «Δύο φορές τον μήνα κατόπιν ραντεβού, αλλά έχουμε και εμβόλιμες επισκέψεις ελληνικών και βρετανικών φορέων και οργανώσεων. Περιμένουμε και ένα σχολείο από τη Λάρσα μές στον Φεβρουάριο. Θα έλεγα πως τον χώρο επισκέπτονται περίπου 100 άτομα τον μήνα και, μαζί με τους επισήμους, τον έχουν επισκεφθεί περί τα 400 άτομα έως τώρα».

Ο Νικόλας Παΐσιος, στον δρόμο για την εφημερίδα του στο νοσοκομείο, τονίζει από το τηλέφωνο ότι ήταν μεγάλη η προσφορά της Άννας Λόντου και της κόρης της, Δάφνης. «Η ιδέα ήταν της Προέδρου της Δημοκρατίας, οι πρέσβεις την αγάγιασαν και οι πιο γενναίες δωρεές ήταν από την Άννα Λόντου και τη Δάφνη Κρίνου. Επέλεξαν τα αντικείμενα με προσοχή ώστε να μη στερνήει η Αγρας. Εγώ απλώς απευθύνθηκα σε δύο ζωγράφους: στον Θανάση Μακρή και στη Λήδα Κοντογιαννοπούλου. Ο Μακρής, σπουδαίος σχεδιαστής επίσης, μας έδωσε δύο πορτρέτα του ποιητή που έθεσαν ωραία με τα έργα που φιλοτέχνησε η Κοντογιαννοπούλου εντός της οδού Αγρας. Ετσι συνδέθηκε η Αθήνα με το Λονδίνο».

Η Λήδα Κοντογιαννοπούλου πρωτομήνη στο σπίτι της οδού Αγρας τον Ιανουάριο του 2017. Εργάστηκε εκεί έως τον Ιανουάριο του 2023. «Εξά χρόνια, με ωράριο 8-2 το πρωί, κάθε μέρα σχεδόν. Πέρασα με την Άννα Λόντου όλη την καραντίνα της COVID. Δεν ωραία παρέα να δουλεύεις εκεί, μαζί της. Ηταν μια 87χρονη γυναίκα με μυαλό 20χρονος. Αλλά ήταν και απίστευτα διακριτική. Μου έλεγε "χαιρομαι που είσαι εδώ. Έκουν όλοι πεθάνει και δεν έχω με ποιον να μιλήσω". Η Λόντου είχε απόλυ-

το σεβασμό στο έργο ενός καλλιτέχνη, γι' αυτό και ο Σεφέρης και ο Λορεντζάτος της είχαν αδυναμία».

Πώς ξεκίνησε όμως αυτό το ταξίδι; «Όταν αρρώστησε ο Τέτο, ο Παΐσιος ήταν κοντά του και μου πρότεινε να πάω να ζωγραφίσω στο σπίτι του διότι θα τον ζωντάνευσε να βλέπει τη διεργασία της ζωγραφικής και να μυρίζει το νεφτί. Μετά μου είπε να πάω και στο σπίτι της Μελά και μετά στου Σεφέρη. Τα έργα που έκανα σε αυτά τα σπίτια αποτέλεσαν την έκθεση "Το σπίτι της μνήμης". Αν δεν ήταν η Λόντου, μάλλον θα είχα κάνει 2-3 έργα και θα είχα φύγει. Αλλά παρέμεινα. Με τραβούσαν και το σπίτι και αυτή η γυναίκα. Σκοπός της ζωής της ήταν το σπίτι να μην αλλάξει. Και πράγματι, πέρα από επιμέρους ανακαινίσεις, το γραφείο του Σεφέρη και το σαλόνι έχουν μείνει ίδια. Θυμάμαι μια φορά άνοιξα ένα ντουλάπι και ανακάλυψα το πικάπ του. Στο πλάι, οι δίσκοι του Μπαχ, Ορατόριο των Χριστουγέννων, Κατά Ματθαίον Πάθη, τα Κουαρτέτα του Μπετόβεν. Έκανα έναν πίνακα ειδικά με αυτό το σκηνικό».

Το σπίτι της οδού Αγρας έχει έναν μικρό κήπο στην πίσω πλευρά που συνορεύει με τη μάντρα του Παναθηναϊκού Σταδίου. «Εκεί», λέει η Λ. Κοντογιαννοπούλου, «έχει ένα τραπέζι που ο Σεφέρης έφερε από τη Συρία. Για μία και μοναδική φορά ζωγράφισα νύκτα, από έξω προς τα μέσα, με το σαλόνι φωτισμένο. Τότε έκανα το μόνο αληθινό νυκτερινό έργο στην Αγρας».

Της λέω ότι κάθε φορά που περνάω απ' έξω, τα επάνω παραθυρόφυλλα είναι πάντοτε ανοικτά. «Έτσι το πήλε η Άννα Λόντου. Όταν ζωγράφιζα νυκτερινά κατά τη διάρκεια της ημέρας, τα έκλεινα με την άδεια της. Δεν παραπονέθηκε ποτέ. Όμως μετά τα άνοιγα. Πάντοτε».

Τσάι με τον Βολανόκη

Στις «Μέρες», ο Σεφέρης γράφει πως το Σάββατο 23 Μαΐου 1959 στο Κέιμπριτζ πήρε τσάι με τον Μίνα Βολανόκη («από τους καλύτερους νέους μας» τον χαιρέστω), με αφορμή τις «Βάκκες» του εκεί. Στον ρόλο του Πενθέα ο Σον Κόνερι. Πολλά χρόνια μετά, το 1992, ο Μ. Βολανόκης θυμάται τη σκηνή σε μια ιδιωτική μας συνομιλία. Κάτι που δεν μνημονεύει ο Σεφέρης στις «Μέρες»: «Είπα στον Σεφέρη, "για μένα ο Κόνερι είναι η 28η Οκτωβρίου". Με ρωτάει ο Σεφέρης: "Τότε ο Ρίτσαρτ Μπάρτον τι σου είναι;". Του λέω: "Η 25η Μαρτίου". Έκανε μια παύση και ρώτησε μετά με ένα πονηρό χαμόγελο: "Κι εγώ; Τι σου είναι;". Τον κοίταξα και του είπα: "Εσείς είστε για μένα η Ημέρα των Αγίων Πάντων"».